

Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: Syndrom EAN, jeho příčiny, formy a možnosti řešení v ČR

Autorka: Barbora Horsáková

Oponent: PhDr. Hana Janečková PhD.

Barbora Horsáková zvolila pro svoji bakalářskou práci společensky závažné téma násilí páchaného na seniorech. Práce je psána kultivovaným, odborně vyzrálým jazykem, který je zároveň čtivý a téměř bezchybný, text je přehledný, dobře strukturovaný. Autorka zvolila i vhodnou literaturu, zejména tu, která se týká přímo špatného zacházení se seniory. Pouze pokud jde o samotnou problematiku stárnutí a stáří opírá se o literaturu, která již není zcela aktuální. Z této skutečnosti pak vyplývají některé kritické připomínky, které jsou obsaženy v další části oponentského posudku.

S řadou tvrzení autorky nelze totiž souhlasit, protože pomíjejí diverzitu stáří a jsou v rozporu s jejími úvodními postoji, které respektují jedinečnost každého člověka. V kapitole "Definice stáří" naprosto přesvědčivě upozorňuje na relativitu pojmů stáří a věk a na nejasnost v jeho přesném vymezení, odkazuje na koncept sociálního věku a respektuje, že je to společnost, která vytváří stereotyp seniora a tlačí seniora do role, která odpovídá představě společnosti o stáří, určuje, v jakém chronologickém věku dochází k zásadním změnám sociálního statusu spojených s odchodem do důchodu. Později však od tohoto svého antiageistického postoje ustupuje a uchyluje se ke známým klišé, které jsou právě zdrojem vylučování seniorů ze společnosti. Tak v kapitole 1.2.3. tvrdí, že obecně s věkem klesá vitalita a energie (moderní gerontologie přináší důkazy o tom, že pokud člověk trénuje, a to i starý, jeho vitalita a energie se nesnižuje, ba naopak může se i zvýšit). Velice nebezpečné je tvrzení, že "typické jsou poruchy paměti". Poruchy paměti se ve skutečnosti týkají pouze patologického stárnutí a jsou spojeny s chorobami mozku, nelze je automaticky spojovat se stářím. Ve stáří jsou mírné kognitivní deficity plně kompenzovány zkušeností a mnozí senioři dosahují i v pokročilém věku nejvyšších intelektuálních výkonů, studují, podnikají, angažují se v politice. Teprve po 80. roce se výskyt demencí výrazně zvyšuje na jednu třetinu až polovinu populace tohoto věku. Tvrzení, že "lidé nad padesát let věku vykazují stereotypnost úsudku, myslí a jednájí ve známých a osvědčených schématech" lez přímo považovat za ageistické (viz Vidovičová) Když autorka tvrdí, že "starý člověk trpívá též zvýšenou únavností, poruchami spánku a rozmrzelostí", měla by též uvést, koho vlastně míní tímto "starým člověkem". Podobně též pojem "vyšší city", které by měly být podle autorky ve stáří oslabeny, by bylo třeba vysvětlit (s. 17). Znamená to snad, že s postupujícím věkem ubývá potřeba lásky, že se ztrácí schopnost soucitu a potřeba být druhými přijímán a oceňován? Stejně nepřijatelné je tvrzení, že "celkový obraz starého člověka charakterizuje tedy rigidita v myšlení a jednání, poruchy koncentrace a paměti, ulpívání na zvycích a zvyklostech". Jde pouze o obraz jednoho z typů stárnutí (např. podle Švancary).

V závěru první kapitoly je již dobře, s rozvahou a přehledně zpracováno téma „krizové situace v životě seniora“, zejména téma osamělosti (samoty) a sebevraždy. Jenom by bylo vhodné ještě přesněji definovat pojem „krizová situace“ a vymezit ji vedle dalších pojmů jako je životní krize, trauma, riziková situace, životní události nebo stres, odlišit objektivní vlivy a jejich subjektivní vnímání, prožívání. Nelze také tvrdit, že starý člověk se po ovdovění stává rizikovým pacientem (s. 24) – lépe „ohroženým člověkem či jedincem“. Záleží též na věku, na délce a kvalitě soužití – jsou i „veselé vdovy“. Mezi závažná onemocnění v seniorském věku patří deprese, spojená s rizikem sebevraždy, avšak v práci není zmiňována (kap. 1.3.).

Druhá kapitola věnovaná syndromu EAN je však již velmi zdařilá, stejně jako další části práce. Vyčerpávajícím způsobem zde autorka definuje pojmy a související termíny, pečlivě vymezuje EAN a zvažuje důvody nedostatku dat o tomto fenoménu, detailně popisuje jednotlivé formy násilí na seniorech, přičemž se opírá o relevantní odbornou literaturu a výsledky výzkumu. Z hlediska veřejného zdravotnictví je důležitá poznámka o souvislosti EAN s tzv. novou nemocností, způsobenou vlivy sociálního prostředí. Dobře je do textu zakomponováno téma ageismu, který vykládá autorka správně jako diskriminační nálady ve společnosti, neztotožňuje jej se špatným zacházením samotným. S oporou adekvátních literárních zdrojů autorka srozumitelně a erudovaně vysvětluje fenomén násilí v rodinách a v ústavech. Citace reálných příběhů dokreslují vhodným způsobem naléhavost popisovaného problému (s. 44).

Velmi důležitou kapitolou je ta, která se zabývá významem sociální práce při řešení problému EAN. Autorka jedinečným způsobem obrací pozornost sociálních pracovníků, kteří se zabývají různými problémy starých lidí, k riziku špatného zacházení. Rovněž pomoc zdravotnická je popsána velmi komplexně. Právníkový pohled doplňuje autorka novým pečlivým definováním pojmů užívaných v zákonech. Kriticky analyzuje úskalí současné legislativy a praxe, která jen v omezené míře vede k postihu pachatelů násilných činů. Při hledání možností řešení se autorka zaměřuje nejen na akutní krizovou intervenci, ale i na komplexní dlouhodobou a systémovou pomoc člověku v jeho sociálním prostředí s důrazem na nutnost interdisciplinární spolupráce.

Cenná je i praktická část práce, která přináší kvalitně, dobře strukturovaně zpracované kasuistiky.

Další podněty a připomínky:

Do jinak po jazykové stránce bezchybné práce se autorce bohužel vloudil nepříjemný překlep v názvu na titulní straně.

Některé citace nejsou zcela přesné – např. na s. 53 je při citaci Macháčkové třeba do odkazu uvést nejprve jméno a iniciály autorky citované definice, název její kapitoly a teprve poté autorku a název celého sborníku uvedeného slůvkem „v“ nebo „in“. Totéž se týká citace Boháčkové na s. 49. Na s. 53 je ještě citováno z Občanského zákoníku ovšem bez přesnější specifikace místa, kde se citace v zákoně nachází (rok vydání, částka, paragraf). Pozor též na citování různých publikací jednoho autora (Kalvach na s. 46 a 47) – citace se potom nápadně podobají. Na s. 38 a 47 se autorka odvolává na výsledky novodobých výzkumů, ale necituje zdroj svých informací. Tyto výsledky se tak stávají nevěrohodnými. Pokud jde o ageismus provedli velký empirický výzkum v ČR L. Vidovičová a L. Rabušic, které autorka bohužel necituje (www.vupsv.cz, publikace 2005).

Závěr: Zájem autorky bakalářské práce o syndrom EAN je hluboký, problém je nahlížen a analyzován z různých úhlů pohledu s nevšední důkladností a důsledností. Jde o práci odborně velmi zdařilou a po úpravách doporučených v posudku by mohla být předložena jako práce diplomová.

Doporučuji její přijetí a hodnocení známkou **výborný**.

Praha 10.9.2007

